

تقریر درس خارج فقه هوش مصنوعی - جلسه هشتم

موضوع: موطن اشیاء ریاضی

استاد: آیه الله مفیدی (حفظه الله)

مقدمات بحث

هوش مصنوعی قوی

بحث ما در فقه روی هوش مصنوعی قوی است؛ به نحوی که بتواند قصد و اراده داشته باشد. درباره هوش مصنوعی ضعیف که امروز هم ابزارهای آن موجود است بحثی نداریم. مانند روبات‌های جراحی که به دلیل دقت بیشتر، خطای کمتری نسبت به انسان دارند و در جراحی یاریگر پزشک هستند.

در هوش مصنوعی قوی نیز دو هوش پایه‌محور و هوش اشراق‌محور داریم. فقط هوش اشراق‌محور است که می‌تواند نسبت به افعال و اعمال خود «آگاهی» داشته باشد و هوش پایه‌محور فاقد این آگاهی بوده و فقط با نمادها کار می‌کند. مثال اتاق چینی را برای آن را ذکر کردیم.

روایت ارواح خمسه

آیات و روایاتی نیز مرور کردیم که به این نوع از هوش ارتباط داشت. یکی دیگر از آن‌ها روایت معروف «ارواح خمسه» است. بالغ بر پنجاه حدیث با مضمون واحد درباره ارواح خمسه وارد شده است. بیان آن این است که انبیاء و اوصیاء دارای پنج روح هستند. مؤمنین چهار روح دارند. در سایر انسان‌ها سه روح است. «إن فی الأنبیاء والأوصیاء خمسة أرواح؛ روح القدس، و روح الإیمان، و روح الحیة، و روح القوة، و روح الشهوة» (کافی: ۲/۲۷۲)

این روایت دلالت آشکاری دارد بر این‌که هوش اشراق‌محور کاملاً متکی به اموری خارج از جسم مادی است و بدون آن‌ها نمی‌تواند عمل کند.

روایت عنوان بصری

فراز «لیس العلم بالتعلم، إنما هو نور یقع فی قلب من یرید الله تبارک و تعالی أن یرید» در روایت معروف عنوان بصری نیز دلالت بر همین معنا دارد. (بحار: ۲۲۵/۱۷) خداوند به صورت اشراقی علم را به انسان عطا می‌کند. تفکر ما تنها مُعدّ است و محصول تفکر از سوی عالم دیگری باید بیاید.

هوش قوی پایه‌محور

از این هوش در روایت به «روح الحیة» یا «روح البدن» تعبیر شده است. این روح در حیوانات هم وجود دارد که دلیل حرکت و حساسیت است.

کمیت‌های متشارک و متباین

درباره دو کمیت متشارک و متباین سخن گفتیم و به این نتیجه رسیدیم که کمیت‌های متباین عاًدّ مشترک ندارند. این

را در نسبت قطر مربع به ضلع آن نشان دادیم. اعدادی مانند رادیکال دو هیچ مقدار عددی مشخصی ندارد و هر چقدر اعشار ذکر شود به نهایت نمی‌رسد. یعنی محال است بتوان به پاره‌خطی دست یافت که بتواند هر دو را بشمارد و عادّ کند. این اولین بحران در ریاضیات بود. این کمیت‌ها گنگ و اصم هستند.

همین نسبت تباین بعدها میان قطر دایره و محیط آن کشف شد. این‌که هیچ پاره‌خط مشخصی یافت نمی‌شود که بتواند هم محیط و هم قطر یک دایره را بشمارد. ارقام عدد پی قابل احصاء نیست و این عدد نیز گنگ است.

تعیّن اعداد گنگ

می‌دانیم ما هم اگر نبودیم این اعداد گنگ وجود داشتند. بنابراین این اعداد متعیّن بوده و باید در خارج و در واقعیت حاضر باشند. در حالی که می‌دانیم بی‌نهایت در واقعیت وجود ندارد. مسأله این است که تعیّن این اعداد در کجاست؟

روشن است که عالم فیزیکی نمی‌تواند اعداد گنگی مانند عدد پی را در خود جای دهد. حتی اگر عالم فیزیکی را بی‌نهایت فرض کنیم، به نحوی که خط ممتدی لحاظ شود، از هر دو سو باز. باز هم نمی‌توانم عدد پی را در خود جای دهد. زیرا اگر عدد پی را یک‌جایی بر روی این خط بی‌نهایت قرار دهیم، تنها یکی از مصادیق عدد پی خواهد شد. یک نمادی خواهد بود از هزاران و میلیاردها عدد پی که در جهان وجود دارد! پس عدد پی در این جهان مادی جای نمی‌گیرد.

موطن اشیاء ریاضی

وقتی می‌دانیم این ارقام تعیّن دارند و تعیّن آن‌ها در این عالم مادی نیست، تردید نمی‌کنیم که عالم دیگری وجود دارد که موطن و جایگاه این ارقام و اعداد است. علم ریاضی یک تعیّنی ورای ابناء بشر و ورای افراد انسان دارد که انسان فقط با چشم عقل و منطق خود می‌تواند آن وعاء را ببیند. این وعاء، موطن اشیاء ریاضی است و اقیانوس در اقیانوس بی‌متها و بی‌نهایت است. به اندازه بی‌نهایت به توان بی‌نهایت می‌توان ارقام بی‌نهایت در آن عالم داشت.

موطن اشراق

اشراق هم موطن دارد. وقتی از هوش اشراق‌محور صحبت می‌کنیم، می‌دانیم چیزی ورای این عالم مادی وجود دارد که اشراق از آن‌جا وارد عالم مادی می‌شود. وقتی توجه به اشیاء ریاضی می‌کنیم، این التفات پیدا می‌شود که اشراق نیز موطنی ورای عالم فیزیکی دارد و نقطه آغازی‌ست برای رسیدن به مرحله چهارم فیزیکالیزم.

پایان بحث

۱. مقدمات بحث

- ۱/۱. هوش مصنوعی قوی
- ۱/۲. روایت ارواح خمسه
- ۱/۳. روایت عنوان بصری
- ۱/۴. هوش قوی پایه‌محور
- ۱/۵. کمیت‌های متشارک و متباین
- ۱/۶. تعیّن اعداد گنگ
- ۱/۷. موطن اشیاء ریاضی
- ۱/۸. موطن اشراق

